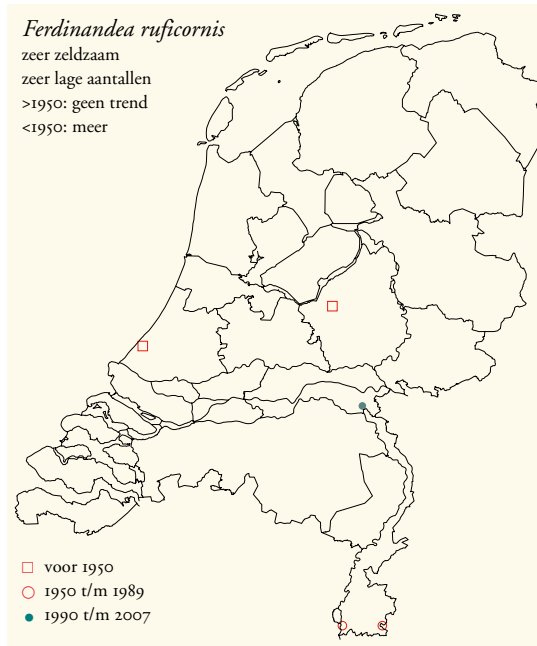
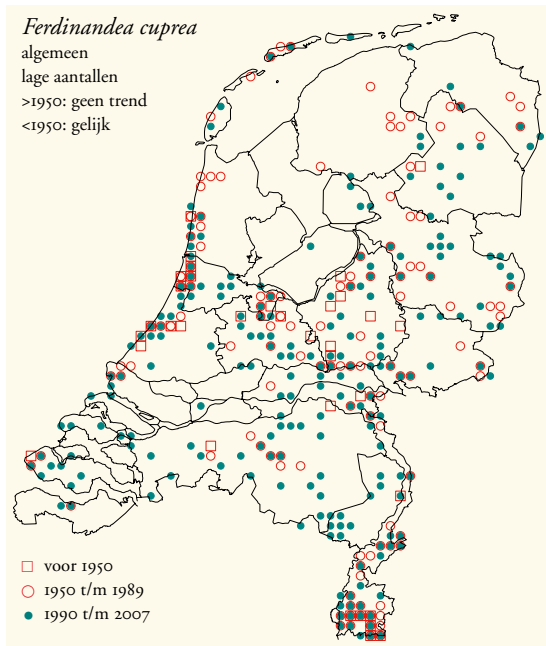

found in large numbers in open areas, e.g. in malaise traps in open coastal dunes.

Ferdinandea ruficornis Roodsprietkopermantel

MR

Middelgrote *Ferdinandea*, herkenbaar aan oranje antenneborstel, smal glimmend bandje dat smal dof bandje scheidt van achterrand van rugplaatjes en aan afwezigheid van borstels op voor- en middenpoten. Lengte 9-12 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Palearctisch. Van West-Europa tot in Oost-Siberië en China. In Europa van Zuid-Zweden en Engeland tot in Italië, voormalig Joegoslavië en Roemenië. De soort lijkt in verschillende West-Europese landen achteruitgegaan te zijn (BARTSCH 2001, TORP 1994), mogelijk als gevolg van de afname van de wilgenhoutvlinder, waarmee de larven geassocieerd zijn (STUBBS & FALK 2002).

In Nederland bekend van vijf vindplaatsen. Twee oude vondsten betreffen Den Haag (ZH) en Putten (GE), waar per plek twee exemplaren uit de negentiende eeuw bekend zijn. Twee meer recente exemplaren zijn in 1987 verzameld in Vijlen en op de Sint Pietersberg (LI). De meest recente vondst betreft een vrouwtje bij Malden (GE) op 29 mei 2008. Van een oud exemplaar, verzameld door De Meijere met als vindplaats 'Nederland', is het onduidelijk of hij inderdaad uit Nederland afkomstig is (zie discussie in Zee-gers 1998a).

Aantal generaties in Nederland onbekend. In Engeland heeft de soort twee generaties, grofweg van april tot in juni en van juni tot in augustus (BALL & MORRIS 2000).

Ecologie

Loofbos, met name eikenbos. In Engeland zijn ook vangsten bekend uit onbeboste gebieden (BALL & MORRIS 2000).

De imago's worden weinig waargenomen; mogelijk verblijven ze veel in boomtoppen (BALL & MORRIS 2000). Het vrouwtje

bij Malden legde eitjes op de bast van een zomereik, enkele tientallen centimeters boven een sapstroom. De eitjes werden los van elkaar gelegd, met enkele millimeters tot centimeters tussenruimte (pers. obs. L.J. van der Ent). In Frankrijk is de soort tweemaal op de stam van een dikke iep gezien (pers. obs. W. Renema) en in Zweden is een vrouwtje gezien aan de voet van een oude, dikke linde (pers. obs. W. van Steenis). Er zijn opmerkelijk genoeg twee waarnemingen van exemplaren op een fietsstuur: een vrouwtje in België in een aangeplant bosje van nog geen vijftien jaar oud (pers. obs. W. van Steenis) en een mannetje in Luxemburg (pers. obs. M. Reemer). Verder is een exemplaar in een snackbar aangetroffen (pers. obs. W. Renema).

De larve is gevonden in boomsap in gangen in een eik, veroorzaakt door vraat van wilgenhoutrups (SPEIGHT 2003A, B). De pop is gevonden in de grond aan de voet van een populier die eveneens door wilgenhoutrups was aangetast (KRÜGER 1926).

Summary – Very rare. More common before 1950. Five localities, most recently in 1987 and 2008. Deciduous forest, preferably oak forest. A female was observed ovipositing on oak bark near a sap run.

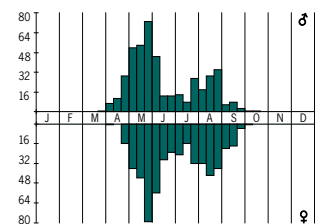
Helophilus Pendelvliegen

WR

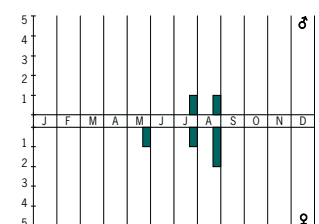
Middelgrote tot grote, opvallende zweefvliegen (11-18 mm), rusten vaak met halfopen vleugels. Borststuk zwart met vier gele lengtestrepen. Achterlijf breed en schildvormig met grote gele vlekken op rugplaatjes 2-4 en vaak met witte bandjes op rugplaatje 3-4. De ogen van het mannetje raken elkaar niet.

Taxonomie en determinatie

De in Nederland voorkomende soorten staan in alle Europese tabellen die *Helophilus* behandelen. Nielsen (1997) behandelt de meeste Europese soorten.

Ferdinandea cuprea

Ferdinandea ruficornis

Verspreiding

Voornamelijk Holarctisch. Enkele soorten komen ook in de oriëntaalse regio voor. Peck (1988) noemt twintig soorten uit het West-Palearctische gebied, waarvan er acht in Europa voorkomen (BRADESCU 1991, NIELSEN 1997). Binnen Europa heeft *Helophilus* een overwegend noordelijke verspreiding. In Nederland zijn vier soorten waargenomen.

Ecologie

De rattenstaartlarven leven aquatisch. Ze zijn gevonden in nat rottend plantenmateriaal, onder andere in de rottende binnenkant van lisdoddestengels en onder boomschors in het water. Voor verpopping verlaten ze het water en zoeken ze een droge beschutte plaats, zoals in een lisdoddestengel of onder schors. Overwintering vindt plaats in het laatste larvale stadium.

Helophilus affinis Noordse pendelvlieg

WR

Vrij grote *Helophilus* met relatief kleine gele vlekken op achterlijf en zwarte achterranden aan rugplaatjes. Gezicht met zwarte middenstreep, voortars geelbruin (nooit zwart) en achterdij geheel donker (zonder lichter vlekje bij knie). Lengte 14-16 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Palearctisch. Van Noordwest-Europa tot in Noord-Siberië. De westgrens van het areaal loopt door Noorwegen, Denemarken en Oost-Duitsland. De soort lijkt zich uit te breiden naar het zuidwesten, gezien recente waarnemingen in Denemarken en Noord-Duitsland en (vooralsnog) incidentele vangsten in Nederland, Zuidwest-Duitsland, Schotland en Zwitserland (SPEIGHT 1988A, STUBBS 2002, STUKE 1996B).

In Nederland zeldzaam. Het voorkomen heeft hier een invasief karakter. *Helophilus affinis* is in 1979 voor het eerst in Nederland waargenomen (driemaal in Haren, GR) en daar-

na pas weer in 1999 (acht waarnemingen verspreid door het land) (BRANTJES & NEEF 1984, W. VAN STEENIS 1999). In 2001 is een exemplaar gevonden in Overijssel en in 2002 in totaal drie in Drenthe, Groningen en Noord-Holland. Alle waarnemingen betroffen een enkel exemplaar tussen grotere aantallen van andere *Helophilus*-soorten.

Gevonden tussen half juli en begin september. De waarnemingen van eind augustus tot begin september zijn uit 1979, die van half juli tot half augustus uit 1999. Het vliegtijdverschil tussen beide jaren kan worden verklaard doordat weersomstandigheden op een ander moment in de zomer gunstig waren voor het zwerfgedrag van de soort. In Noorwegen vliegt *H. affinis* van begin mei tot half september (NIELSEN 1997).

Ecologie

Diverse vochtige terreinen. Door het zwerfgedrag kan *H. affinis* bijna overal worden aangetroffen. De Nederlandse waarnemingen stammen allemaal uit bloemrijke, wat veruigde terreinen, vaak op de overgang van vochtig grasland naar bos. In Noorwegen is het een soort van natte graslanden en venen (NIELSEN 1997).

Helophilus affinis bezoekt veel bloemen, zit langdurig op een bloem en vliegt rustig naar een volgende bloem. Een van de Nederlandse exemplaren, een mannetje, zweefde boven een rijk begroeide sloot met pijlkruid en verdedigde er zo een territorium (pers. obs. M. Reemer).

Er is een waarneming van eileg in een met regenwater volgelopen karrenspoor (TORP 1994). De larve is nog onbekend.

Summary – Rare. No apparent trends. Records scattered over the country in 1979, 1999, 2001 and 2002. Presumably the records are due to influxes from (north)eastern Europe. Open, moist habitats.

Helophilus hybridus Moerspindelvlieg

WR

Vrij grote *Helophilus*. Mannetje met gehele zijkant van rugplaatjes 2-3 geel, vrouwtje met brede zwarte achterrand op rugplaatjes. Onderscheidt zich van andere *Helophilus*-soorten door combinatie van zwarte middenstreep op gezicht en zwarte voortars, achterscheen en -dij (op donkergele knie na). Lengte 14-16 mm.

Verspreiding en vliegtijd

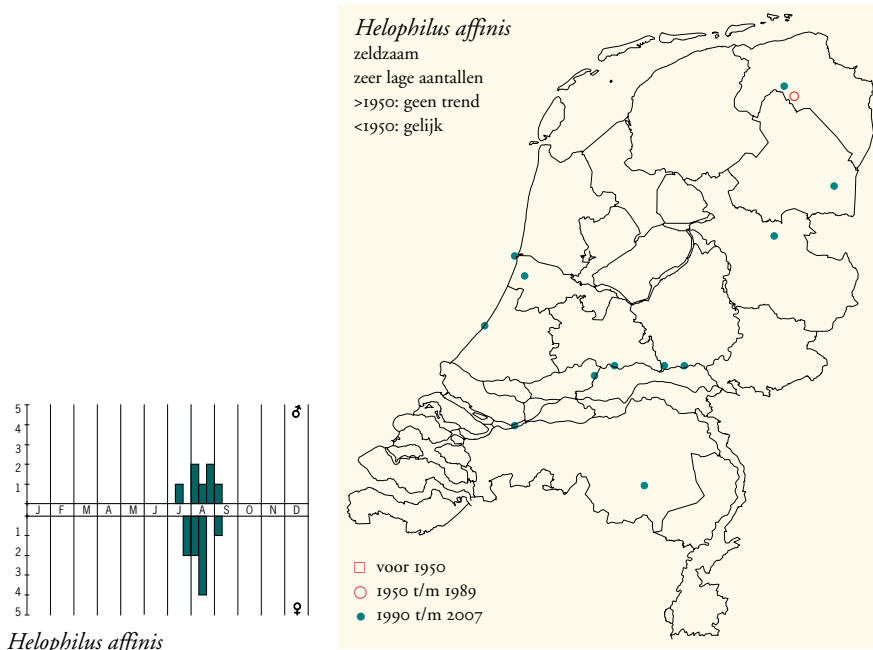
Holarctisch. Van West-Europa tot aan de Stille Oceaan en in Noord-Amerika. In Europa van Noord-Scandinavië tot Noord-Frankrijk en van Ierland tot Rusland.

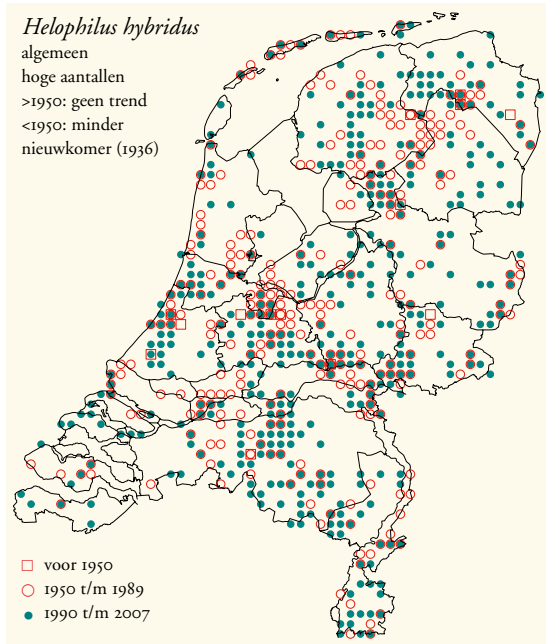
In Nederland in het hele land algemeen, maar talrijker in het westen. In 1936 voor het eerst in Nederland gevonden en vanaf de jaren 1940 ingeburgerd geraakt.

Vermoedelijk meerdere generaties per jaar. De vliegtijd verschilt sterk tussen jaren: uit sommige jaren zijn maar weinig voorjaarswaarnemingen bekend.

Ecologie

Vochtige bossen, vochtige graslanden en moerassen. *Helophilus hybridus* is meer in de nabijheid van water te vinden dan de andere *Helophilus*-soorten. Hij zit vaak op beschutte

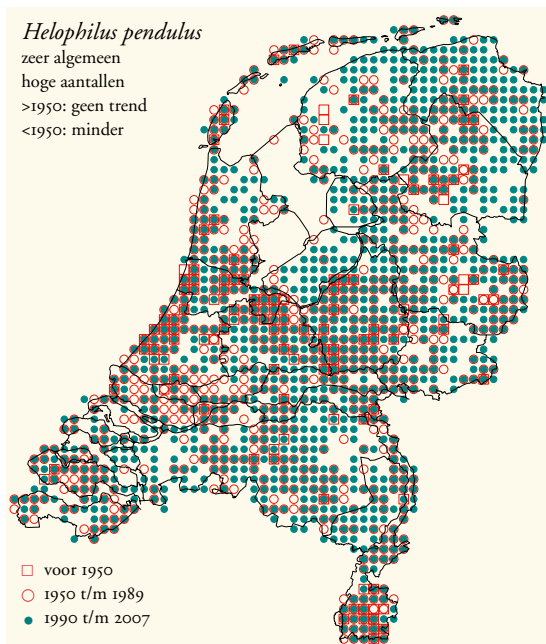
plekken. De vliegen zitten meer dan andere *Helophilus*-soorten in de schaduw op hoge bloemen zoals koningin-kruis en moerasspirea. De larve komt voor in modder met rottend plantenmateriaal, onder andere in rottende bloeistengels van lisdodde (HARTLEY 1961, ROTHERAY 1993).

Summary – Common. Less common before 1950. First record in 1936. Probably not indigenous in the early 20th century. Marshes, wet grasslands and moist forests.

Helophilus pendulus Gewone pendelvlieg

WR

De kleinste *Helophilus* (hoofdstuk 1, fig. 7). Gezicht met kale zwarte middenstreep, voortars zwart, top van achterdij voor helft tot een derde roodbruin. Lengte 11-13 mm.

Jaloerse mannetjes van *Helophilus pendulus* werpen zich soms op een parend stelletje, zodat een trioetje ontstaat.

Verspreiding en vliegtijd

Palearctisch. Van West-Europa tot aan de Stille Oceaan. Heel Europa, maar in Zuid-Europa beperkt tot gebergtes en vochtige rivierdalen.

In Nederland overal zeer algemeen.

Vermoedelijk meer dan twee generaties.

Ecologie

Uiteenlopende biotopen, met een voorkeur voor vochtige graslanden met enige beschutting (struiken, struwelen, bosrand). *Helophilus pendulus* is minder talrijk in droge biotopen.

Helophilus pendulus zit vaak op bloemen en zont op bladeren in graslanden en bosranden. Mannetjes hebben geen territorium. Tijdens de balts hangen ze stil in de lucht voor een zittend vrouwtje. De paring, in kop-kophouding, duurt relatief lang.

De larve leeft in rottend plantaardig en dierlijk materiaal in aquatische milieus en is hierin niet kieskeurig; hij komt bijvoorbeeld voor in dakgoten. De larve is beschreven door Hartley (1961) (zie ook hoofdstuk 4, fig. 2).

Summary – Very common. Less common before 1950. Various habitats, with a preference for sheltered places in moist grasslands.

Helophilus trivittatus Citroenpendelvlieg

WR

Grote, lichtgekleurde *Helophilus*. De enige Nederlandse *Helophilus* met gele middenstreep op gezicht. Grote citroengele vlekken op rugplaatjes 2-3 (iets kleiner bij het vrouwtje) en grijze band op rugplaatje 4 zijn kenmerkend. De gele vlekken zijn soms sterk gereduceerd. Lengte 14-18 mm.

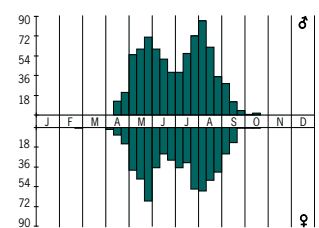
Verspreiding en vliegtijd

Palearctisch. Van West-Europa tot aan de Stille Oceaan. Heel Europa.

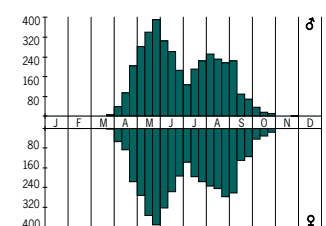
In heel Nederland zeer algemeen. Gezien de waarnemingen op eilanden zoals Griend, soms van grote aantallen, kan *H. trivittatus* zich over grote afstanden verplaatsen. Vermoedelijk twee generaties.

Ecologie

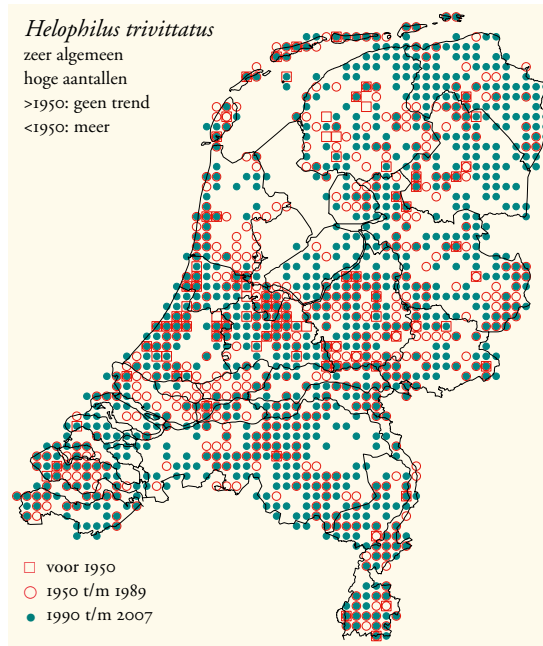
Open terreinen, ook op drogere plaatsen dan de andere *Helophilus*-soorten. In augustus talrijk op ruderaal graslanden,

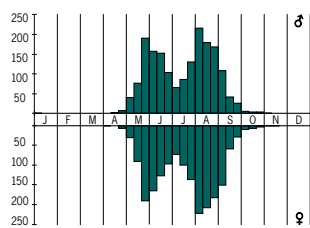
Helophilus hybridus

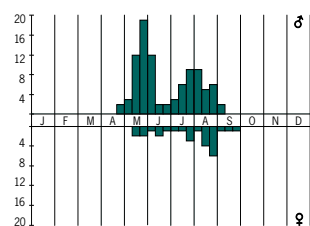
Helophilus pendulus

Helophilus trivittatus
mannelijke.

Helophilus trivittatus

Heringia brevidens

droge heideterreinen en kalkgraslanden.

Helophilus trivittatus vliegt laag door de vegetatie en bezoekt veel bloemen. Mannetjes zweven er regelmatig kortstondig net iets boven. Waarschijnlijk vertoont de soort trekgedrag over grotere afstanden (SPEIGHT 2003A).

De larve is beschreven door Doležil (1972). Hij is gevonden in water met veel organisch materiaal, zowel uitwerpselen als rottende planten (SPEIGHT 2003A).

Summary – Very common. More common before 1950. Various open habitats.

Heringia Platbekken

Kleine slanke zwarte zweefvliegen (5-9 mm) zonder middenknobbel. Vleugelcellen R4+5 met een spitse top. Achterlijfssegmenten ongeveer even lang, voorste vlakke deel van middenzijlplaat kaal.

WR

Taxonomie en determinatie

In literatuur van voor 1987 werden *Heringia* en *Neocnemodon* als aparte genera beschouwd; Vockeroth & Thompson (1987) waren de eersten die deze genera synonymiseerden onder de oudere naam *Heringia*. In de betreffende publicatie worden echter, op verregaande gelijkenis na, geen argumenten genoemd. Een later opgevoerd argument voor deze samenvoeging is dat vrouwtjes *Heringia* sensu stricto en *Neocnemodon* moeilijk van elkaar te onderscheiden zijn (CLAUSSEN ET AL. 1994, ROTHERAY & GILBERT 1989, SPEIGHT 2003A). Wij volgen de in de meeste recente literatuur heersende opvatting dat het om één genus, *Heringia*, gaat.

Determinatie van alle Nederlandse soorten is mogelijk met de gangbare literatuur, maar genoemde kenmerken in de soortteksten van dit boek gelden alleen voor mannetjes, omdat vrouwtjes vrijwel niet te determineren zijn.

Verspreiding

Holarctisch. Er zijn dertig nearctische soorten (VOCKEROOTH & THOMPSON 1987). In Europa komen twaalf soorten voor, waarvan er twee een twijfelachtige taxonomische status hebben (CLAUSSEN ET AL. 1994, PECK 1988, VUJIĆ 1999A). In Nederland komen zeven soorten voor.

Ecologie

De imago's vliegen grillig door de vegetatie. Sommige soorten bezoeken regelmatig bloemen, maar de meeste worden vooral op bladeren gezien. De larven eten vrijlevende of galvormende bladluizen.

Heringia brevidens Wratjesplatbek

WR

Grote *Heringia*. Eerste tarslid van voorpoot met zwart wratje, scheen van middenpoot verdikt en met rijtje korte zwarte doornetjes. Gezicht wit behaard. Lengte 7-8 mm.

